SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences

Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4-son (5-jild)

2025

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5I4Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY’ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O‘zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, O‘zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o‘g‘li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo‘limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O‘ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg‘ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo‘raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G‘aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, “Tashkent International University of Education” xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo‘min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O‘roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko‘chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G‘aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), Oʻzbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqanddavlatuniversiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 4-son (Aprel, 2025). - 502 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Maxmudov Mansurjon Abdugʻopporovich
TARIXIY ASARLAR VA ULARNI OʻRGANISH: MILLIY ZIYOLILAR TOMONIDAN
OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR 12-17

Qurbonov Xurshid Raupovich
OʻZBEKISTONDAN JANUBIY URALGA SAFARBAR QILINGAN
“MEHNAT ARMIYACHILARI” VA ULARNING TAʼMINOTI 18-22

Salayev Fazliddin Shamsiddin oʻgʻli
OʻZBEKISTONDA DEMOGRAFIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI 23-28

Abbasov Behzod Baxtiyorovich
FARGʻONA OBLASTIDA TASHKIL QILINGAN XOʻJALIKLARDA IJTIMOIY
MUAMMOLAR VA KOʻCHIRILGAN AHOLINING YANGI SHAROITGA MOSLASHISHI
(1946-1965) 29-35

Mirzaliyev Ulugʻbek, Klichev Ulugʻbek
OʻZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY ARXIVLAR FAOLIYATINI TASHKIL ETISH
BORASIDAGI ISHLAR VA ISLOHOTLAR 36-39

Tursunova Gavhar Begmuradovna
ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIDA OLIB BORGAN
MAʼMURIY-SIYOSIY BOSHQARUV TIZIMI
(XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARI) 40-50

Vaxobov Doston Abdumannob oʻgʻli
IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA MAKTAB, TIBBIYOT VA SOGʻLIQNI SAQLASH
XODIMLARINING GʻALABAGA QOʻSHGAN HISSASI 51-54

Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi
OʻZBEKISTONDA MAKTAB TAʼLIMINI ISLOH QILINISHI VA UNDAGI OʻZGARISHLAR
(1991-2024 yy) 55-59

Maxmudov Umrbek Baxtiyorovich
QUYI SIRDARYOBOʻYI HUDUDLARIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK
TADQIQOTLAR VA ULARNING NATIJALARI 60-64

Yoʻldosheva Gulbahor Nuriddinovna
MUSTAQILLIK YILLARIDA OʻRTA UMUMTAʼLIM MAKTABLARINING
AHVOLI VA MODDIY – TEXNIKA BAZASINING MUSTAHKAMLANISHI
(QASHQADARYO VA SURXONDARYO VILOYATLARI MISOLIDA) 65-69

Mardiyeva Guzal Karimovna
XOTIN-QIZLARNING 1950-1980-YILLARDA SAMARQAND VILOYATI
ILM-FAN SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI OʻRNI 70-75

Narziyev Rustambek Xaydarovich
HARAKATLAR STRATEGIYASIDA NOGIRONLIGI BOR YOSHLAR UCHUN
YARATILGAN IMKONIYATLAR 76-80

Abdullayev Ilhomjon Ikromjonovich
XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA NAMANGAN SHAHRINING
IJTIMOIY-IQTISODIY HAYOTI 81-87

Sodiqova Maxbubaxon Raxmonaliyevna
OʻZBEKISTONNING MILLIY HUNARMANDCHILIGI RIVOJIDA
IPAKCHILIKNING OʻRNI 88-92

Gʻulomjon Jumanazarovich Axmedov
OʻZBEKISTON TARIXIDA KONCHILIK ISHI VA METALLURGIYA RIVOJLANISHI 93-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Abdullayev Zafarbek Safibullayevich
BARQARORLIK REYTINGI ORQALI FISKAL INTIZOM VA BIZNES MUHITINI
RAGʻBATLANTIRISHNING OʻZBEKISTON TAJRIBASI 100-116

Юлдашева Надира Викторовна
«ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ ПОД КОНТРОЛЕМ:
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УЗБЕКСКОЙ МОДЕЛИ МОНИТОРИНГА»........ 117-123

Maxsudov Sherzod Solijonovich
ERKIN IQTISODIY ZONALARDA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISH 124-128

Xaitov Oxunjon Nomoz oʻgʻli
TURISTIK VA REKREATSION KLASTERNING MUVAFFAQIYATLI
FAOLIYAT YURITISH TAMOYILLARINI TIZIMLASHTIRISH 129-135

Xadimova Aziza Abdufattoyevna
SAMARQAND VILOYATINING DEMOGRAFIK OʻZGARISHLARI
VA IQTISODIY RIVOJLANISHI 136-145

Tashpulatov Giyos Toxirovich
XORIJIY BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR REYTINGI VA RENKINGINI BAHOLASHDA
KOMPLEKS YONDASHUVNING QOʻLLANILISHI TAHLILI
(ROSSIYADAGI BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR MISOLIDA) 146-159

Ulugʻmuradova Nodira Berdimuradovna
OʻZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA
INSON KAPITALINING TA’SIRI 160-164

Tursunxodjayeva Shirin Zafar qizi
“QUTIDA ROʻYXATGA OLISH” (SHELF-REGISTRATION) AMALIYOTINI JORIY ETISH 165-169

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Komilov Roʻzi Rabiyevich
OILA BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA MODDIY VA MA’NAVIY
OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI 170-172

Хакимов Эркин
ЗНАНИЕ ЛОГИКИ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ
МЫШЛЕНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ 173-180

Usmonova Laylo Raxmatullayevna
SHARQ FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI 181-185

Karimov Yoʻldosh Ergashevich
TARIXNI SOXTALASHTIRISHNING TARIXIY TAFAKKURGA TA’SIRI MASALALARI 186-191

Агзамходжаева Шахноза Саидматмабовна
О ЦЕЛИ И СОДЕРЖАНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЖИЗНИ, ДУХОВНОМ СОВЕРШЕНСТВЕ (ПО ПРОИЗВЕДЕНИЯМ АЛИШЕРА НАВАИ) 192-195

Rustamov Ramz Rizoqulovich
ZAMONAVIY IQTISODIY TARG‘IBOT VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 197-204

Evatov Salimjon
MARKAZIY OSIYODA TASAVVUFIY TAFAKKUR RIVOJI: IX-XII ASRLAR MEROSI 205-209

Turobov Yorqinjon Yoqub o‘g‘li
ISLOM TA’LIMOTIDA SIYOSAT VA HOKIMIYAT FALSAFASI 210-213

Toshpulatov Odil Nodirovich
IJTIMOIY MUNOSABATLARDA AMORALIZM VA IMMORALIZMNI OLDINI OLISHDA MAVJUD ME’YORLARNING AHAMIYATI 214-217

Kunisheva Nadira Julanovna
“IJTIMOIY BAG‘RIKENGLIK” TUSHUNCHASINI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY MASALALARI 218-223

Eshpulatov Inoyat
FAXRIDDIN ROZIY YASHAGAN DAVR: IJTIMOIY-SIYOSIY VAZIYAT VA MA’NAVIY MUHIT 224-231

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Nuniyazova Shaxlo Ulugbekovna
O‘ZBEK ONOMASTIKASIDA GIDRONIMLARNING LINGVOMADANIY SHAKLLANISHI 232-236

Алиева Эльвина Аметовна
ЛЕКСИЧЕСКИЙ И ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧЕСКИЙ ПОВТОРЫ С РАСПРОСТРАНЕНИЕМ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОЧЕРКАХ М. ЦВЕТАЕВОЙ 237-243

Usmanova Sevara
INGLIZ VA O‘ZBEK TARIXIY ROMANLARIDA TARIXIY HAQIQAT VA BADIIY TO‘QIMA 244-251

Ochilov Ulug’bek Sayfulloyevich
MAGIK REALIZMNING MADANIYAT VA ADABIYOTGA TA’SIRI 252-260

Daminova Rahima Malikovna
ATOYI SHE’RIYATINING BADIIY LATOFATI 261-266

Yusupov Asror
PUBLITSISTIK MATNLARDA UCHROVCHI LINGVOKULTUROLOGIK BIRLIKLAR TARJIMASIGA LEKSIKOGRAFIK YONDASHUV 267-271

Ruziyeva Nasiba Kenjayevna
VLADIMIR GEORGEVICH GAKNING TARJIMA MASALALARIGA DOIR TADQIQOTLARI 272-276

Batirkhanova Madina Oybekovna
COMPONENT ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGISMS IN ENGLISH FICTION 277-281

Sirojiddinova Shakhribonu
THE FORMATION OF MYTHOLOGY AND THE INFLUENCING FACTORS 282-285

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Xodjiev Yunus Muxitdinovich
DAVLAT XIZMATLARI VA FUQAROLIK-HUQUQIY XIZMATLAR TUSHUNCHASI HAMDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 286-292

Wang Cong
RESEARCH ON LEGAL ISSUES OF PERSONAL INFORMATION PROTECTION 293-300

Ли Адик
К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ И КЛАССИФИКАЦИИ ВИДОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 301-310

Abdurashidova Zarina Turg'un qizi
FUQAROSIZLIKKA QARSHI MUROSASIZLIK: HUQUQIY CHORALARNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI 311-315

Axmatov Olimjon Odilovich
"KRIPTO-AKTIVLAR VA VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF RAVISHDA OLISH, O'TKAZISH VA AYIRBOSHLASH: IQTISODIY, HUQUQIY XAVF-XATARLAR VA ULARNING OLDINI OLISHDA SUN'IY INTELLEKTNING O'RNI" 316-322

Xatamov To'lqin Tojiddinovich
KUCHLI TA'SIR QILUVCHI VA GIYOHVANDLIK VOSITALARINI YANGI TURLARINI NOQONUNIY MUOMALASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI 323-329

Kuchimova Shaxlo
VORISLIK HUQUQIDA MEROS MAJBURIYATI 330-337

O'rinova Dilshoda Adhamovna
OILAVIY ZO'RAVONLIK JINOYATINING KRIMINOLOGIK TAVSIFI HAMDA USHBU TURDAGI JINOYATLARDA AYOLLAR JABRLANISHINI OLDINI OLISH BO'YICHA FARG'ONA TAJRIBASI 338-347

Geng Zhimin
RESEARCH ON THE INDEPENDENCE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT...... 348-351

Xidirov Mexroj Qilich o'g'li
ELEKTRON TO'LOV VOSITALARI ORQALI SODIR ETILADIGAN FIRIBGARLIK JINOYATLARINING SABABLARI, ULARNING SODIR ETILISHIGA IMKON BERUVCHI OMILLAR 352-357

Тулаганов Элмурод
ВОПРОСЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 358-367

Bozorboyev Farruh, Boboxonov Akromxon
DASTLABKI TERGOV BOSQICHIDA PROTSESSUAL HARAKATLARNI SODDALASHTIRISH: XOLIS INSTITUTI 368-374

Abbosov Mirsulton Mirsharof o'g'li
JINOYAT QONUNCHILIGIDA SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING IJTIMOIY XAVFLILIGI 375-382

Mamatov Islom Qosim o'g'li
DAVLAT XARIDLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI FOSH ETISH USULLARI, AMALIYOTDAGI MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR 383-392

Kamilov Oybek
O'ZBEKISTONNING MIGRATSIYA SOHASIDA MINTAQAVIY TASHKILOTLAR VA XORIJIY DAVLATLAR BILAN HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI 393-402

Абророва Камола Саидмухторовна
ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО АРБИТРАЖА НА ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УЗБЕКИСТАНА: ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ 403-410

Ne'matova Muborak Odiljonovna
RAQAMLI FUQAROLIKNING MOHIYATI VA UNI SHAKLLANTIRISHGA OID DOLZARB MUAMMOLAR (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) 411-418

Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi
"HUQUQNI QO'LLASH AMALIYOTIGA SUN'IY INTELLEKTNI INTEGRATSIYA QILISHNING AXLOQIY VA HUQUQIY MASALALARI" 419-427

Agzamova Qizlarxon Baxtiyorovna
INSOFLI EGALLOVCHINING HUQUQIY MAQOMIGA OID AYRIM MASALALAR 428-432

Shomirzayev Saxodulla, Sherkulov Azamat
VALYUTA QIMMATLIKLARINI BOJXONA CHEGARASIDAN OLIB O'TISH BILAN BOG'LIQ HUQUQBUZARLIKLARNI ANIQLASH VA JAVOBGARLIK ASOSLARI 433-441

Jumanazarov Faxriddin Erkinovich
KONTRAFAKT MAHSULOTLAR KONTRABANDASI NATIJASIDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI BUZILISHINING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI 442-448

Ergashev Sharifjon Shuhrat o'g'li
YASHIRIN IQTISODIYOTNING JAMIYAT IJTIMOIY-IQTISODIY FAOLIYATIGA TA'SIRI VA UNGA QARSHI KURASHISHDA BOJXONA AUDITINING O'RNI 449-457

Mansurov Arslon Askarovich
"IJTIMOIY DAVLAT" TAMOYILINING YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI HUQUQIY MAQOMI VA XALQARO TAJRIBA BILAN TAQQOSLAMA TAHLILI 458-463

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich
"JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI" FANIDAN NAZARIY MASHG'ULOTLARNI O'TKAZISH METODIKASI 464-470

Yusubjanova Musharraf Tursunali qizi
EHTIMOLLAR NAZARIYASI VA MATEMATIK STATISTIKANI UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QITISH: XORIJIY TAJRIBA VA ILMIY YONDASHUVLAR 471-475

Fayzullayeva Gulchexra, Kurbonova Gulmira
BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOLLABORATIV O'QUV MUHITINI LOYIHALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ISTIQBOLLAR 476-481

Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich
ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINING MAZMUNI VA TARKIBIY TUZILISHI 482-485

Mirsanova Moxira Xusniddin qizi
FANTASTIK IFODA SHAKLLARI VA UNING BADIIYATI 486-491

Tursinova Zoxida Sharabidinovna
TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA MAKTAB O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI BAHOLASH MEXANIZMLARINING TAKOMILLASHUVIDA TA'LIM MENEJMENTINING O'RNI 492-496

Раббимова Нодира Таштемировна
ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ИНФЕКЦИОННЫХ БОЛЕЗНЕЙ В ВУЗЕ 497-501

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Issue 4 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 16 March 2025
Accepted: 5 April 2025
Published: 15 April 2025

Article / Original Paper

THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY VIOLATIONS AS A RESULT OF CONTRAFFICIAL PRODUCTS

Jumanazarov Fakhriddin Erkinovich
Master's student of the Academy of Law Enforcement
Direction of "Investigative Activities"

Abstract. The market of counterfeit goods, by its content, is an integral part of criminal activity, and the market is a complex socio-economic phenomenon. The problem of counterfeiting is very relevant, as it affects not only the interests of intellectual property rights holders, but also negatively affects consumers in any field. The article provides an analysis of legislation on "counterfeiting" and intellectual property, analyzes the causes of circulation, and presents the dynamics of identifying counterfeit products by customs authorities.

Keywords: counterfeit products; circulation of illegal products; counterfeiting, customs authorities, customs control, declaration, risk management system, intellectual property rights.

KONTRAFAKT MAHSULOTLAR KONTRABANDASI NATIJASIDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI BUZILISHINING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI

Jumanazarov Faxriddin Erkinovich
Huquqni muhofaza qilish Akademiyasi magistranti
“Tergov faoliyati” mutaxassisligi tinglovchisi

Annotatsiya. Kontrafakt tovarlar bozori o‘z mazmuniga ko‘ra jinoiy faoliyatning tarkibiy qismi hisoblanadi, bozorning murakkab ijtimoiy-iqtisodiy hodisa ekanligi. Kontrafakt muammosi juda dolzarb, chunki nafaqat intellektual huquq egalarining manfaatlariga ta’sir qiladi, balki har qanday sohadagi iste’molchilarga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Maqolada “kontrafaksiya” va intellektual mulk to‘g‘risidagi qonunchilik tahlili berilgan, muomala sabablari tahlil qilingan. Bojxona organlari tomonidan kontrafakt mahsulotlarni aniqlash dinamikasi keltirilgan.

Kalit so‘zlar: kontrafakt mahsulotlar; noqonuniy mahsulotlar aylanmasi; kontrafaktga qarshi kurashish, bojxona organlari, bojxona nazorati, deklaratsiyalash, xavfni boshqarish tizimi, intellektual mulk huquqi.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I4Y2025N66

Kirish. Dunyoning barcha rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar qatori mamlakatimizning iqtisodiyotiga va aholining salomatligiga jiddiy xavf solayotgan asosiy omillardan biri bu mamlakatga noqonuniy yo‘llar bilan sifatsiz tovar-moddiy boyliklarini olib kirilishidir.

Mamlakatimiz iqtisodiyotiga eng asosiy tahdidlardan biri, xorijiy davlatlarda ishlab chiqarilgan kontrafakt tovarlarni respublikaga kirib kelishi va ichki hududlarda xufiyona tayyorlanishi bo‘lib, ushbu salbiy holatlarga qarshi kurashish barchamizning oldimizda turgan dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Metodologiya. Ushbu maqolani tayyorlashda IMRAD usulidan foydalanildi. Bunda, tegishli sohadagi xorijiy va mahalliy olimlarning fikri oʻrganildi, muhokama qilindi va taqqoslandi. Shuningdek, tahlilda muallifning subyektiv fikrlari ham katta oʻrin egallaydi.

Asosiy qism (natija va muhokama). "Intellektual mulk obyektiga nisbatan huquq egasining huquq va manfaatlarini himoya qilish, mamlakat iqtisodiy rivoji uchun katta amaliy ahamiyatga ega. Kontrafakt tovarlar va "qaroqchilik" mahsulotlari mamlakat iqtisodiyoti rivojiga salbiy ta'sir qiluvchi omillardan biri hisoblanadi"[1.]. "Bugungi kunda kontrafakt tovarlarning ishlab chiqarilishi va muomalaga kiritilishidan olinayotgan katta daromad transmilliy jinoyatlarning yanada koʻpayishiga, jinoiy guruhlarning moliyaviy jihatdan kuchayishiga hamda noqonuniy daromadlarning legallashtirilishiga olib kelmoqda. Bu birinchi galda mamlakatlarning iqtisodiy xavfsizligiga, jamiyat xavfsizligiga, insonlar sogʻligʻi va hayotiga jiddiy xavf tugʻdirmoqda" [2.].

"Kontrafakt" mahsulotlar tushunchasi "intellektual mulk" tushunchasi bilan chambarchas bogʻliq boʻlganligi bois avvalambor intellektual mulk va uning obyektlariga tushunchalariga aniqlik kiritamiz.

Kontrafaksiya (lotincha – "contrafactio" soʻzidan olingan boʻlib, qalbaki degan ma'noni bildiradi) – ba'zi firmalar tomonidan oʻz tovar belgilarida boshqa firmalarning mashhur, xaridorgir tovarlarida aks ettirilgan belgilarni ifoda etib foydalanish va shu tariqa xaridorni chalgʻitib, nopok raqobatni avj oldirish maqsadini koʻzlash tushuniladi.

Intellektual mulk obyektlari jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) Intellektual faoliyat natijalari: fan, adabiyot va san'at asarlari; ijrolar, fonogrammalar, efir yoki kabel orqali koʻrsatuv yoxud kompyuterlar uchun dasturlar va ma'lumot bazalari; ixtirolar, foydali modellar, sanoat namunalari; seleksiya yutuqlari; ishlab chiqarish sirlari.

2) Fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining, tovarlar, ishlar va xizmatlarning aks ettiruvchi vositalar: firma nomlari; tovar belgilari (xizmat koʻrsatish belgilari); tovarlar chiqarilgan joy nomi.

"Kontrafakt" mahsulotlar tushunchasi "intellektual mulk" tushunchasi bilan chambarchas bogʻliq boʻlganligi bois avvalambor intellektual mulk va uning obyektlariga tushunchalariga aniqlik kiritamiz.

Kontrafaksiya (lotincha – *"contrafactio"* soʻzidan olingan boʻlib, qalbaki degan ma'noni bildiradi) – ba'zi firmalar tomonidan oʻz tovar belgilarida boshqa firmalarning mashhur, xaridorgir tovarlarida aks ettirilgan belgilarni ifoda etib foydalanish va shu tariqa xaridorni chalgʻitib, nopok raqobatni avj oldirish maqsadini koʻzlash tushuniladi.

Intellektual mulk obyektlari jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) Intellektual faoliyat natijalari: fan, adabiyot va san'at asarlari; ijrolar, fonogrammalar, efir yoki kabel orqali koʻrsatuv yoxud kompyuterlar uchun dasturlar va ma'lumot bazalari; ixtirolar, foydali modellar, sanoat namunalari; seleksiya yutuqlari; ishlab chiqarish sirlari.

2) Fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining, tovarlar, ishlar va xizmatlarning aks ettiruvchi vositalar: firma nomlari; tovar belgilari (xizmat koʻrsatish belgilari); tovarlar chiqarilgan joy nomi.

"Mamlakatni sifatsiz tovarlardan muhofaza etish turli xil vosita va usullar yordamida amalga oshiriladi. Tahlillar shuni koʻrsatadiki, tovar belgilarini qalbakilashtiruvchilar qaysiki

tovarlarni soxta mahsulotlarini sotish bilan koʻproq mablagʻ kelib tushadigan boʻlsa, ushbu mahsulotni soxtalashtirishga kirishadilar" [2; Б.57].

Mamlakatimiz normativ hujjatlarida "kontrafakt" tushunchasi bir necha normativ hujjatlarda belgilangan. Jumladan:

Oʻzbekiston Respublikasining "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar toʻgʻrisida"gi qonunining 62-moddasida "Asarlarning va turdosh huquqlar obyektlarining takrorlanishi yoki tarqatilishi mualliflik huquqi va turdosh huquqlarni buzgan holda amalga oshiriladigan nusxalari kontrafakt nusxalardir. Shu bilan birgalikda ushbu qonunga muvofiq muhofaza qilinadigan asarlarning va turdosh huquqlar obyektlarining bunday asarlarni va turdosh huquqlar obyektlarini muhofaza qilish toʻxtatilgan yoki hech qachon muhofaza qilinmagan davlatlardan huquq egalarining roziligisiz import qilinadigan nusxalari ham kontrafakt nusxalardir", - deb belgilangan.

Kontrafakt – intellektual mulk huquqini buzish degan maʼnoni anglatadi. Shundan kelib chiqib "kontrafakt" soʻzi – mualliflik huquqi va turdosh huquqlarni buzish maʼnosida ishlatiladi. Bugungi kunda "kontrafakt" soʻzi oʻrnida tez-tez "piratskiy" (qaroqchilik mahsuloti) iborasi ishlatilib, bu soʻz ham ingliz tilidan "piracy" — intellektual mulk huquqini buzish maʼnosida qoʻllaniladi.

"Bir qator xorijiy va mamlakatimiz olimlari tomonidan intellektual tovarlar toʻgʻrisida quyidagi qarashlarni bayon qilishgan xususan, mahalliy tadqiqotchi Z.S.Akramxodjaeva intellektual mulk huquqini himoya qilish usul va vositalarini tahlil qilib, ular bilan bogʻliq munosabatlarni tartibga soluvchi qonun normalarini takomillashtirish boʻyicha nazariy va amaliy xulosalar ishlab chiqishga eʼtibor qaratgan" [3; Б.5.].

"Mazkur sohaga oid rus olimi A.P.Surnik taʼkidlashicha, kontrafakt mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish mamlakatga iqtisodiy zarar keltiradi va mamlakat iqtisodiyoti pasayadi, chunki davlat gʻaznasiga mablagʻlar kelib tushmaydi, qalbaki mahsulotlar ishlab chiqarish koʻpincha inson salomatligiga va tovarning texnik xususiyatlarga javob bermaydi, bu esa aholi sogʻligiga uchun zararlidir" [4; Б.595–597.].

Shuningdek, V.A.Shumaev fikricha, "Mamlakat iqtisodiy xavfsizligiga taʼsir qiladigan asosiy muammo qalbaki mahsulotlardir. Kontrafakt — bu shaxsiy manfaati uchun sotish obyektini qalbakilashtirish orqali isteʼmolchini aldashga qaratilgan harakatlardir. Odatda soxtalashtirish obyektlari: tovarlar, xizmatlar, banknotalar, hujjatlar, markalash va identifikatsiya belgilari va boshqalar deb fikrlar bildirishgan" [5; Б.135–147.].

"Huquqbuzarliklarning oldini olish, kontrafakt mahsulotlar aylanishiga qarshi kurashni kuchaytirish maqsadida Intellektual mulk agentligi huquqni muhofaza qilish organlari bilan hamkorlikda reydlar, tekshiruvlar oʻtkazadi, monitoring olib boradi. Mazkur tadbirlar natijasida kontrafakt mahsulotlarni ishlab chiqaruvchilar va tarqatuvchilar aniqlanadi, noqonuniy optik disklar sotiladigan joylar, qaroqchilik veb-saytlari yopilishiga erishilmoqda"[6.].

Intellektual mulk huquqini maʼmuriy tartibda himoya qilishda bojxona organlari alohida oʻrin tutadi. Zero, bojxona organlari ichki bozorini himoya qilishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

Intellektual mulk huquqlarni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar quyidagilar: Oʻzbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, Oʻzbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi (IV-boʻlim), Oʻzbekiston Respublikasining Maʼmuriy javobgarlik toʻgʻrisidagi kodeksi (177-

modda, 1771-modda, 1772-modda), Oʻzbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi (149-modda), Oʻzbekiston Respublikasining Bojxona kodeksi (56-bob), Oʻzbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar toʻgʻrisida"gi Qonuni, "Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari toʻgʻrisida" gi Qonuni, "Tovar belgilari, xizmat koʻrsatish belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari toʻgʻrisida"gi Qonuni kabilar tan olinadi.

Xalqaro huquqiy asoslari sifatida 1886-yil 9-sentyabrdagi "Adabiy va badiiy asarlarni muhofaza qilish haqida"gi Bern konvensiyasi, 1996-yil 20-dekabrdagi "Jahon intellektual mulk tashkilotining mualliflik huquqi toʻgʻrisidagi shartnoma"si va boshqa hujjatlar.

Jumladan, Oʻzbekiston Respublikasi Bojxona kodeksining 56-bobida, 12 ta modda yaʼni 382-moddasidan 393-gacha boʻlgan moddalarida bojxona organlari tomonidan intellektual mulk obyektlariga boʻlgan huquqlarni himoya qilish boʻyicha normalar belgilab berilgan boʻlib, bojxona organlari oʻz vakolatlari doirasida intellektual mulk obyektlariga boʻlgan huquqlarni himoya qilish choralarini koʻradi.

Xususan, bojxona organlari bojxona hududiga olib kiriladigan va bojxona nazorati ostida turgan intellektual mulk obyektlariga boʻlgan huquqlarning buzilganlik belgilari mavjud boʻlgan tovarlarni chiqarib yuborishni toʻxtatib turishi toʻgʻrisidagi qarorni bekor qilishi mumkin.

Bojxona organlari tomonidan hozirgi kunda Intellektual mulk obyektlarini ularning mulkdorining arizasiga binoan elektron bojxona reyestri yuritiladi va ushbu reyestrga intellektual mulk obyektlariga boʻlgan huquqlarni himoya qilish boʻyicha choralar qoʻllanilishi toʻgʻrisida qaror qabul qilingan intellektual mulk obyektlari kiritiladi.

Bojxona chegarasi orqali intellektual mulk huquqi buzilgan kontrafakt tovarlarni olib kirish uchun javobgarlik chorasini tanlash huquqbuzarlik xarakteriga bogʻliq. Agar intellektual mulk huquqiga nisbatan mutlaq huquqni buzilishi jinoiy-huquqiy xarakterda boʻlsa, jinoiy javobgarlik chorasi qoʻllaniladi.

Turli davlatlarda intellektual mulk huquqini jinoiy-huquqiy muhofaza qilish doirasi bir biridan anchayin farq qiladi. Eng koʻp uchraydigan yondashuv jinoiy-huquqiy muhofaza qilish faqat mulkiy huquqlarga nisbatan qoʻllanishidir. Masalan, Gruziya va Qozogʻiston davlatlarida intellektual mulk huquqiga tajovuz qilish va uni jinoiy huquqiy muhofaza ostiga olinishi ashyoviy mulkka yoki iqtisodiyot sohasidagi ijtimoiy munosabatlarga tenglashtirilgan. Baʼzi rivojlangan davlatlarda ham shunday yondashuvni kuzatish mumkin. Biroq, Germaniya, Italiya va Fransiya kabi davlatlarda birinchi darajada nomulkiy intellektual mulk huquqi muhofaza ostiga olinishi belgilangan. Ozarbayjon, Armaniston, Qozogʻiston, Moldova, Turkmaniston kabi davlatlarda plagiat uchun jinoiy javobgarlik mualliflik huquqi obyektining qiymati bilan bogʻliq boʻladi.

Bunda birinchi navbatda muallifning mulkiy huquqlari himoya qilinadi. Belorussiya, Gruziya, Tojikiston, Oʻzbekiston qonunchiligida plagiat uchun javobgarlik formal tarkibli norma bilan koʻzda tutilgan.

"Rossiya Federatsiyasi Jinoyat kodeksiga muvofiq mualliflikni oʻzlashtirib olish (plagiat); mualliflik huquqi yoki turdosh huquqlar obyektlaridan qonunga zid ravishda foydalanish, shuningdek kontrafakt tovarlarni sotib olish, saqlash, tashish mualliflik va turdosh huquqlarni buzish uchun jinoiy javobgarlik koʻzda tutilgan" [7; Б. 45–52.].

Xususan bunday qoida MDH davlatlarida Ozarbayjon, Armaniston, Belorussiya, Qozogʻiston, Moldoviya, Tojikiston, Oʻzbekiston qonunchiligida uchraydi.

Shuningdek, AQShda bojxona xodimlari kontrafakt tovarlarini oʻzlari aniqlaydilar va tovarning taqdirini sud organlarining qarorlarisiz tegishli choralar koʻradilar (yoʻq qilish, vaqtincha olib qoʻyish).

Aniqlangan qalbaki kontrafakt aholi salomatligiga zarar etkazuvchi (oziq-ovqatlar va dori vositalari) mahsulotlarni oʻzlari yoʻq qiladilar.

Yevropa mamlakatlarida esa bojxona tomonidan kontrafakt yoki sifatsiz mahsulotlar chegarada aniqlanib, zudlik bilan orqasiga qaytarib yuboriladi.

Muammo va sabablar. Tadqiqot jarayonida olingan statistik maʼlumotlarga koʻra amaliyotda bojxona chegarasi orqali bojxona nazoratidan yashirib va deklaratsiyalamasdan quyidagi kontrafakt tovarlar oziq-ovqat mahsulotlari, maishiy kimyo, qurilish materiallari,kosmetika, tamaki, spirtli ichimliklar hamda dori-darmon kabi mahsulotlarni olib kirishga urinishlarni koʻp uchratamiz. Ushbu tovarlarning tashqi koʻrinishidan asl va qalbaki mahsulotlar oʻrtasidagi farq unchalik bilinmaydi, oʻz navbatida ushbu kontrafakt tovarlar ichki bozorga kiritilsa koʻpgina holatlarda isteʼmolchilar ularning tarkibi, ishlab chiqarish texnologiyasi buzilganini sezmaydilar va soxta mahsulotlarning arzon narxlari ularni oʻziga jalb qiladi.

Qalbaki mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish nafaqat asl ishlab chiqaruvchilarning intellektual mulk huquqlarini buzadi, balki isteʼmolchilarning hayoti va sogʻligiga tahdid soladi. Barchamizga maʼlumki, kontrafakt tovarlarning muomalaga kiritilishi oqibatida, respublikamiz iqtisodiyotiga jiddiy zarar etkazgan holda, isteʼmolchilar huquqlarini qoʻpol ravishda poymol boʻlishiga, mamlakatimizda nosogʻlom raqobatni vujudga kelishiga va iqtisodiy diversiya shakllanishiga sabab boʻlmoqda.

Kontrafakt tovarlarning mamlakat iqtisodiyotiga zararini quyidagilarda koʻrishimiz mumkin: tovar belgisi egalari bozordagi foydasini yoʻqotadi va mashhur brendlar obroʻsizlanadi; Isteʼmolchilar sifati ancha past, sogʻliqqa zarar etkazishi mumkin boʻlgan tovarlarga ega boʻladilar; Davlat investorlar ishonchini yoʻqotadi va davlat gʻaznasiga soliqlar va bojlar tushumi kamayadi.

“Respublikamizda kontrafakt mahsulotlar olib kirganlik uchun muayyan javobgarlik belgilanmagan boʻlsa-da, huquqbuzarlik yuzasidan ashyoviy dalil sifatida olib qoʻyilgan asarlarning va turdosh huquqlar obyektlarining kontrafakt nusxalari, shuningdek kontrafakt asarlar va turdosh huquqlar obyektlarini tayyorlash va takrorlash uchun foydalaniladigan asbob-uskunalar Vazirlar Mahkamasining 2009-yil 15-iyuldagi 200-sonli Qarori bilan tasdiqlangan Nizom asosida majburiy tarzda yoʻq qilinishi, ular huquq egasining iltimosi boʻyicha unga berilgan hollar mustasno ekani belgilab qoʻyilgan” [9; Б.37.].

Amaldagi qonunchilikka asosan bojxona organlarining aholimizni sifatsiz oziq-ovqat mahsulotlari, standart talablariga javob bermaydigan dori-darmon va kontrafakt tovarlardan himoya qilish muhim strategik vazifa ekanligini koʻrsatib turibdi. Kontrafakt tovarlarning bojxona chegarasi orqali kirib kelishi va tarqalishi quyidagi oqibatlarni keltirib chiqaradi: intellektual mulk huquqiga ega tashkilotlarning daromad va obroʻ yoʻqotish, soliqlardan qochish davlat byudjetiga zarar, aholining salomatligiga zararli boʻlgan sifati kafolatlanmagan sifatsiz dori-darmonlar va xavfli elektronika tarqalishi, tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlovchi muhitni buzish va boshqa salbiy oqibatlarga olib keladi.

Oʻrganish natijasida ma’lum boʻldiki hozirgi kunda xorijiy davlatlarda qalbaki tovarlardan aholini himoya qilish maqsadida turli xil markirovkalash tizimlari joriy etilgan.

Xulosa va taklif. Xulosa oʻrnida shuni aytish mumkinki intellektual mulk obyektlarini buzilish holatlari va ichki bozorlarga kontrafakt tovarlarni kirib kelishi nafaqat iqtisodiyotga balkim aholi sogʻligʻiga ham jiddiy xavf tugʻdiradi. Shuning uchun mamlakatimizda intellektual mulk obyektlarini himoya qilish tizimining amaldagi huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish, davlat organlari va manfaatdor tashkilotlarning hamkorlikdagi faoliyatini ta’minlash, eng asosiysi jamiyatning turli qatlamlari, ayniqsa, yoshlar, TIF qatnashchilari orasida sohaga oid nazariy, huquqiy bilimlarni tizimli targʻib qilish dolzarb vazifalardan biridir.

Iqtisodiyotni rivojlantirishda esa barcha tadbirkorlik subyektlarini innovatsion faoliyatga jalb etish, olimlar va korxonalar oʻrtasidagi hamkorlikni ta’minlashga erishish, intellektual mulk obyektlarini ishlab chiqarishga joriy etishning turli shakl va vositalaridan keng foydalanish, milliy patentlar bozorini rivojlantirish lozim.

Mamlakatimiz iqtisodiyotini kontrafakt va sifatsiz tovarlardan himoya qilish uchun quyidagi taklif va tavsiyalar kiritiladi.

1. Milliy va xalqaro darajadagi tashkilotlar oʻrtasida elektron ma’lumot almashishni joriy qilish, shu bilan birga, jinoiy faoliyatni oldini olish va monitoring qilish uchun texnologiyani joriy etish;

2. Mahsulotlarni bozor orqali tarqatishda, ularni sotib olishda haqiqiyligini belgilovchi QR kodlar, gologrammalarni va raqamli sertifikatlar joriy qilish hamda foydalanuvchilar mahsulotning haqiqiyligini tekshirishi uchun mobil ilovalar yaratish, aholining ushbu sohadagi huquqiy ongini oshirish. Bu iste’molchilarga mahsulotning asl nusxasi yoki kontrafakt ekanligini aniqlashga yordam beradi;

5. Kontrafakt mahsulotlarning tahlilini amalga oshirish va mahsulotlarning haqiqiyligini aniqlash maqsadida blokcheyn texnologiyasini hamda sun’iy intellekt tizimlarini ishlab chiqarish va joriy etish. Masalan, mahsulotlarni sun’iy intellekt yordamida rasm va qadoqlarni tahlil qilish orqali kontrafakt tovarlarni aniqlash.

6. Bojxona nazorati punktlarida AI asosidagi skanerlar, spektral tasvirlash va blokcheyn (blockchain) texnologiyasi bilan ta’minlash hamda bojxona nazoratida qoʻllash.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Oʻzbekiston Respublikasining “Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari toʻgʻrisida”gi qonuni qonun hujjatlar bazasi Lex/uz.
2. U.I.Nurmatov Intellektual mulk obyektlari huquqlari buzilish holatlarini bojxona organlari tomonidan aniqlash amaliyotini takomillashtirish “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” Ilmiy elektron jurnali. № 2, 2020-yil mart-aprel. – 57 b.
3. Z.S.Akramxodjayeva Intellektual mulk huquqini fuqarolik-huquqiy himoya qilishni takomillashtirish muammolari: Avtorefyerat Toshkent 2008. – 5 b.
4. Sayliyeva V B., Surnik A.P. Kontrafakt Rossiya Federatsiyasining iqtisodiy xavfsizligiga tahdid sifatida. Rossiyaning dolzarb muammolari. 2015. №11. - 595-597 b.
5. Shumayev V.A., Vodiy E.D. Kontrafakt va qalbaki mahsulotlar bilan kurashish muammolari //Innovatsiya va ekspertiza. 2015. №2. -135-147 b.
6. Oʻzbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligining rasmiy veb-sayti: http://www.ima.uz/186-lectures.html.
7. A.B.Gʻafurov Intellektual mulk huquqini himoya qilishning dolzarb masalalari Monografiya Toshkent-2017. - 45-52 b.

8. S.Shomirzayev. Kontrafakt mahsulotlar barchamiz uchun xavfli. Huquq va burch jurnali №01/2017. – 50 b.
9. S.Shomirzayev. Kontrafakt tovarlar: jinoyatga sherik bo‘lmang. Huquq va burch jurnali №06/2015. - 37 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).